

DERCSÉNYI JÁNOS

rövid előterjesztése

a' bécsi cs. k. mezőgazdasági Társasághoz

183 $\frac{2}{3}$ -ban dél- 's nyugati Európán keresztül tett útja tapasztalatiról.

(R
2)

626.143

Nagyérdemű csász. kir. mezőgazdasági Társaság!

Midőn tavaly június elején, nemzeti- 's mezei gazdasági tapasztalás végett, ő Felsége legkegyelmeseb engedelmevel útnak indultam, a' Nagyérdemű Társaság kegyes volt számomra a' bel- és külföldnek minden mezőgazdasági Egyesületihez ajánló-levelet adni, egyszersmind némelly mezei dolgok eljárásában megbízni. Egy évi távollét után visszatérvén, 's az imitt amott összeszerzett gazdaságbeli példány szerszámokat, 's természetvénnyeket nagyobb részben már megkapván, mind hála, mind kötelesség arra intenek, hogy bevégzett utazásomról immár tudósítást tegyek, a' mit ezcúnnel teljesíteni szerencsém vagyon.

A' Nagyérdemű Társaság elibe terjesztett eredeti tervemtől (planumomtól) a' benne foglalt országokra nézve csak annyiban távoztam el, a' mennyiben Francia és Spanyolországnak nagyobb, Németországnak ellenben kisebb részét láttam, mint magamban föltevém, de az egyszer kitűzött cél mellett állhatatosan megmaradtam; 's fő figyelmemet leginkább a' földek 's rétek áztatására; a' bor, égettbor, 's boreczet természetzésére 's készítésére; a' kender-vetésre, bánásmódjára, 's kereskedési állapotjára fordítottam, azon okból, mivel erősen meg vagyok a' felől győződve: hogy Hazám az említett tárgyakból, már jelen környülményiben is könnyen és szaporán, részszerint új nyereséget húzhat, részszerint a' már eddiglenit nevelheti; 's mivel azok birodalmunknak több részeire nézve is, nem kis fontosságuk. A' többi ágaira a' szóban levő szép tudománynak, mellyet már Cicero olly igen méltónak tartott szabad emberhez, szorgos időm miatt csak repülő pillanatokot számhaték.

A' gyönyörű Mürzthal, teheneire 's fűveire nézve, úgy hiszem, egyik országnak sem áll utána, 's ha parmazán sajtot olasz földön kívül valahol készíthetni, itt tán leginkább lehetne.

Eltelve becsülő indulattal a' styriai 's karinthiai földbirtokosak előmenetele türekedéseik iránt, Trieszthe jöttem, ezen deli kertesházba, hol fűrgé 's okoskertészek, Ausztriának világkereskedési plántáját, melly a' mezei gazdaságnak is fő emelő-rúdja, nagyra nevelni százanként igyekeznek. A' bornak, 's a' lisztnek az ocezántuli tartományokba kivitele naponként növekedik.

Amabból a' dalmát nehéz vörös bornak, melly pályinkával keverve erősítették az utra, Braziliában legnagyobb kelete van; 's akója Triesztben a' hajó ormán, rendszerint csak két forint 40 kr. ezüstben; emennek Morell és Ernst urak trieszti gőzmalmuk tetemes mennyiséggel szolgál; 's az ebben készített liszt szárazabb léte miatt távol országokba elszállításra, a' közönséges malmokban őrlötteknél, alkalmasabb.

Bár milly fölségesek Velencének, Veronának, 's a' hasonlíthatatlan majlandi márvány főtemplomnak emlékei, még is olly kedvteli bámulásra semmi sem gerjeszthete, mint mívelése azon termékeny síkságnak, mellynek lelke Majland városa. Ész és ipar értettek ott, 's értenek most is földmívelés által a' nemzeti jóllétnek egy olly forrást nyitni 's föntartani, mellynek tápláló 's gazdagító folyamai elapadhatlanok, mint magok a' havasok (Alpes) vizei, a' honnan tulajdonkép ama forrás fakad; a' mennyiben a' folyók 's patakok áztató csatornákká fordíttatnak, 's ez által a' földből háromszori termés sajtóltatik, három annyi lakosok tápláltatnak, és így háromszori selyemtenyészítés eszközöltetik.

A' mezei gazda, talán a' maga alapjában örökké egyenlő természettel való nagyobb rokonsága miatt, még sokkal inkább szükségesnek érzi, mint más állapotú emberek, hogy a' változó nyeléségről lemondván magát a' mennyire csak lehetséges, bizonyos valamihez kösse. De ezt semmivel sem érheti el olly mértékben, mintha szükség esetében földjeit 's rétejeit áztathatja. Igaz, ennek szüksége nagyobb a' déli tartományokban, mint hol kevesb naphevet érzünk: de nekünk is milly jó hasznót hajthatna az áztatás, még esős években is, azt eléggé érzik Magyarország 's a' Birodalom többi részeinek azon földesurai, 's mezőgazdái, kik, ha ez idén tavaszkor szántóföldeiket 's réteiket, bárha csak egyszer is megáztatathaták vala, bő aratásra, 's kaszálványra fogtak volna szert tehetni, 's most a' későn beállott, de sokáig csorgott eső miatt ujonnan szenvedett kárt kevesbé sínylenék.

A' mult évi nyár Olaszországban szokatlan meleg, és száraz volt, mégis Lombardia síkjain mindenütt szép áldást láték, mert ott kevés az áztatlan föld; 's ezen kevés is csak azért látszott nekem ott lenni, hogy az

áztatás mindenható erejét újjal mutassa, megtespedve sinylődvén ép szomszédai oldalán, nemkülönben, mint a' korán elfonnyadt aggőregség a' virágzó ifjuság mellett.

Lólihoz nem messze, julius vége felé egy mezőn, az országutól jobbra a' három csős tengeri (kukoricza) szál, már négy lábnyi magasságot felülhaladott, holott a' balra levő, alig nőtt egy lábnyira 's csak egy-egy csővel kérkedett. Mind a' két kukoricza-földnek egy volt tulajdonosa, 's mind a' kettő egyiránt megtrágyázva, 's egyforma maggal ugyanazon időben bévetve. A' nagy különség egyedül az áztatástól eredett, melyet csak a' jobb kézfelől, nem pedig a' balfelől földre is lehetne használni.

Lombardiának mezeigazdaságában olly sok szép 's jó tűnt szemembe, hogy én ügyes és szorgalmas földmivelőhöz, valóban örömet járnék ugyanannyi évekig iskolába, mint a' mennyi, fájdalom! csak hetet töltheték ez úttal nálok. Azonban újabbat 's valóbbat, mint Burger kormányzéki tanácsos egyik érdemes tagunk, felső olaszországi utazásának közönséges ismertető leírásában előad, nem mondhatok, se az ő tapasztalásával, se kimerítő tudományával nem mérközhető.

Piemont, kivált a' mi a' külföldről évenként mintegy 8 milliót ezüst forintot behozó selyemtenyészését illeti, méltó szomszédja Lombardiának. A' réteket az ország több részeiben helyel-hellyel, Turinnál pedig általában áztathatóknak találtam. Marcite-t *) azonban sehol sem láttam, 's a' szántóföld-áztatási készülétek is igen ritkák.

A' piemonti mezőgazdák mindenütt ismert vezérök Antonio Giov. Giobert, Turintól $\frac{5}{4}$ órányira fekvő Mirasiori nevű jóságában igen sok és ritka szépségű nyárfákat, platanusokat, 's más nemű élőfákat mutatott, mellyeket hogy mind maga nevelt legyen, azon megjegyzéssel mondá, hogy ő azokban ivadékinak olly tökélet hagyand, melly szükség esetében mindenkor készpénzzé tétethetik, 's ezen felül azon jó tulajdonsággal bír, hogy semmibe sem került: melly nézet a' tűzi- 's épületfa nagy áránál fogva Turinban igen is helyes. Olly nagy Sophora Japonicát, mint a' millyen az ő 23 évűje, másutt sehol sem vettem észre. Alessandria 's Marengo kecses síkja, inkább történeti emlékezeteket, mint mezőgazdasági érdekeket nyújtott: mert a' tengerit, 's más még szárokon volt növényeket a' rekkenő meleg-től mind összeaszva találtam.

Arno völgye, Toscana többi termékeny részeivel, az olaj 's bortermesztésben Lombardiát felülmúlja: de selyemtenyészésre 's rétmivelésre nézve utána áll. A' parlagföld mivelsét sehol sem vitték annyira, mint itt. Évenként számtalan mélységet töltenek be, sok völgyet lapállá, mocsárokat szárazföldre változtatnak; 's mind ez főkép zápor-használás által történik, melly másutt a' hegyi lakosok ostroma. Itt minél erősebb az eső, annál inkább felel meg ama' czélnak, olly módon hogy folyama ahöz alkalmaztatott árkokba szoríttatik, 's általa ez úton az előre parázssá készített föld, belé hánnyatván, magától oda, 's addig vitetik, hová, 's med-

dig a' szükség kívánja. Ezen Colmate nevezet alatt isméretes bánásmód épen olly elmés és egyszerű, valamint csaknem semmi költséggel sem járó; 's általa a' fölösleg esővíz, ott is, hol nincs mit betölteni, vagy elhordani, patakokba eresztetvén, legalább kártékonytalaná tétetik.

Mint Franklin a' villámot, úgy fosztá meg pusztító erejétől a' záport, Marquis Ridolfinak egy szerény mezei gazdája, most említett bánásmódjának föltalálása által; sőt ez, annyiban még felül is múlja amazt, hogy ellenségét nem csak lefegyverkeztetni, hanem a' környülményekhez képest még maga hasznára is tudta fordítani. Becsülöm Marquis Ridolfit, ki említett gazdája felől nem szólhat szíves megilletődés nélkül, 's érdemének legnyilvánabb jelei közepett, egy hála-sírverrssel tiszteli emlékeztetét.

A' Nagyherczeg, a' mivelésre szánt Maremmákban (sivatag egészségtelen helyek) dicső tulajdonságihoz méltó nagy munkákat vitet véghez; 's én részemről Ócsász. kir. Magassága iránt a' miatt érzem magamat kiváltképek kötelezve, hogy a' Sal-boraxnak Montecerboliában készítésére figyelmessé tőn. Soha sem láttam szebb természeti tüneményt, mint ezen, a' Maremmákban, 's az etruszki emlékekről híres Volterra nevű város és erősség mögött 5 órányira fekvő helyen, mellynek Európában nincsen párja. A' tűzifa nagy hiánya 's drágasága, az említett sókészítést annyira nyomták, hogy már csaknem abban hagyatott, midőn egy még mostan is ott levő tisztnek azon szerencsés gondolat ötlött eszébe, hogy a' gőzt, melly a' vízzel keveréskor forrván és sutorogván, a' savas földből magától kizuhan, földalatti csövek által a' tisztító és szárító helyekre kell vezetni: melly módon minden fa megkiméltetik; 's a' gyár tulajdonosi most már évenként körül belől 50 ezer ezüst forint tiszta jövedelmet húznak. Wedgwoodnál Angliában, és a' világszerte híres Potterynek más gyárai 's fazekasainál, Montecerboli szép készítővénnyit növekedő fogyasztásban találtam.

Még nem hagyhatom el Toscanának kimivelt mezeit, 's pallérozott lakosait a' nélkül hogy ne említsem, hogy az ottani Oeconomiai Egyesület részéről, nevezetesen a' florenzei gazdaság mesterei Lambruschini, Ridolfi és Ricci, kik mind egyenként, mind együtt, írásban 's tetteben érdemüknek minden nap jeleit adják, úgy szinte Tartini titoknak által sok 's olly szíveségeket tapasztaltam, mellyek nyilván bizonyíták, milly nagyra becsülszik Ausztriának ama' testvér országában is a' Nagyérdemű Társaság.

A' bolognai kender, bár szépségéről sokat olvastam és hallottam volt, még is nagyon meglepett széles területű sikokat beborító, fiatal sugárbükfa erdőkhöz hasonló, 's 10. sőt helyenként 12 lábnyi magasságot is felülhaladó nagyon mivelt, 's bőven gazdagító állapotja által. Egyebiránt hatalmas magassága nem épen az, a' mit benne Angolország, melly rá nézve is legjobb vássárral bír, különösen kedvel: mert, mivel ott a' műszerek rendszerint a' jóval rövidebb moszka kenderhez

*) Marcite nevezet alatt számosak Lombardiában azon leg'jobb hasznú 's legnagyobb áru rétek, mellyeknek fűvén a' víz folyó állapotban tartathatik. Illy rétek mentek levén az ottani, rendszerint csak gyenge, fagytól. évenként 8—9-szer kaszáltanak.

vagynak készítve, tehát a' bolognait, hogy feldolgozathassék, ketté kell vágni. Elsősége különös finomságában, 's tisztségében áll; 's e' részben szomszédit is Ferrarában 's Cesenában felülmúlja. Bolognában a' föld természetes alkotórészeit semmivel sem találtam jobbaknak, mint Bács vármegye azon táján, hol az isméretes apatini kender növesztetik, 's ennek amattóli különbözését, nem is annyira az éghajlatban, mint inkább a' szántóföld művelésében, 's a' növényenyeli bánásmódban kell, véleményem szerint, keresni. — Loup Emil gazdaságbeli tapasztalásiról és sikeriről Bologna mezeinek egyik leghiresebb közbirtokosa első szántáskor a' kender alá, 10 ökröt jármoztat ekéjébe, melyet 20—30 ember követ ásóval, kapával, 's feldúlja a' földet minden kitelhető módon, hogy a' napsugár 's levegő annál inkább áltjárassák. A' kender ott nyirkosításkor, csak lekötött kereszt rúdak alatt tartatik a' vízben, más országokban pedig azt áztatáskor, gyakran látni még kövekkel is lenyomva, melyek a' kender felső részét megkárosítják: 's az által vagy a' természetnek, vagy, ha ez a' rothadásba indult részt ki nem választja, sőt inkább, hogy meg ne lássék, jó mélyen az ép közé dugja, — a' vevőnek, — tulajdonképen pedig hitel-vesztélyeztetése miatt, mindig az elsőnek, 's hazájának is kárhóztató ártalmat okoz: mint e' felől Angolországban alkalmam volt meggyőződnöm. Egyébiránt rendkívül örültem, midőn Angliában, ahoz értő biráktól, kikhez folyamodtam, hallám: hogy a' magyar kender, mind a' közönséges kereskedésben, mind a' kormány által a' hajósúkságra célba vett próbatételeknél, olly erősnek 's használhatónak találtatott, mint akármellyik más ismert ország kendere; 's hogyha a' termesztés- és kikészítés-módban csak még néhány kevés javítást hozunk bé, a' legjobb bolognaival 's moszkával minden tekintetben meg fog mérközhetni. Angolországban kenderbeli fogyasztása, már csak világszertei hajózása miatt is tömördek, elhallgatván a' többi tárgyat, melyekre használtatik. A' lánczak, melyeket a' hajók fedelére ujjab időben, az előtt szokatlan végre is behozatni kezdettek, a' kötelek hajózásbeli használatát elnyomni fenyegetőtek: de tapasztalás által békibizonyult, hogy hajón a' lánczok, a' vas természeti merevsége miatt, kivevén némelly kisebb szükségeket, egyébre nem igen fordíthatnak. Az uj-seelandi Phormium tenaxnak, mely a' kendernek tagadhatlanul legjobb surrogatuma, az angol vásárra behozatala még ekorig csekély volt, 's Irlandban a' honosittatásával tett próbák, eddig legalább nem igen sokat ígérnek. Anglia kikötőiben, a' kenderre vetett vámnak ujjab időben történt leszállíttatása után, minden felőlről hordatott a' sok kender, 's árának az által természetesen csökkennie kelle: mindazáltal mindent fölvetvén, 's biztos adatokra támaszkodván, azt hiszem, hogy Magyarország azon tartomány, mely, ha bár a' szállítás még nagyobb, a' piaci ár pedig még csekélyebb leend is, kender-termesztésének Angliára nézve történendő szaporítása mellett, a' többi országokon, mégis legkönnyebben 's legtartósabban foghatna ki haszonnal: előre föltevén, hogy termesztése 's készítésében némelly javításokat hozunk bé.

A' mennyire szépek, 's termékenyek az Egyházi Birodalom Marcák (marchiák) nevezete alatt isméretes részei: úgy ammyira vadak, 's puszták a' világ egykori fő városának mezei. A' timsógyár Tolfa mellett nagy és szép alkatú. Franciaország által a' timsóra vetett magas vámok, ezen romagnai készítmény eladását megcsökkentették.

A' Nagyerdemű Társaság által reám bizott Pinus Brutia Tenore magot, megkaptam magától Tenore professortól, kinek társasága épen olly érdekes, mint számom, és mindenütt elterjedt munkái. A' nápolyi magasb Apenninekről, és Szicziánának füntebb fekvő tájairól nem valék képes a' kívánt természetvény példányokat megszerezni; mert Nápolyba tengeren jöttem, és Szicziába nem mehettem, nehogy a' franciaországi szüretet elmulasszam. — Leginkább meglepett Nápoly környékén, hogy a' nyár rekkenő melege, és szárazsága, a' természetvényeknek semmit sem árhata: a' mit az ottan divatozó szapora harmaton kívül, a' sok fának, melyek a' mezőn sűrű sorokban ültetve vagynak, köszönhetni, a' mennyiben ezek a' vetést 's növényt árnyékjokkal a' nap hevétől megóvják, — a' levegőből beszívott, 's gőzkörükben húzamosan lefogott nedv által pedig a' szárazság ellen táplálják. Valljon ki kétkedhetnék, hogy Magyarország melegebb vidékinek, mint: Csanád, Csongrád, Békés, 's több vármegyének elláthatatlan pusztáin, hol a' gyakran sok hetekig eső, 's nedv után hasztalanul sovárgó föld csaknem úgy éget, mint maga a' nap, környülményhez képesti faültetvények, habár csakhogy a' szikkasztó szeleket is némiműkép föltartóztassák, jó szolgálatot tehetnének, még pedig annyival inkább, mivel ott a' fagalyak is igen igen böcsűsek volnának. — Butera herezeg, nápolyi istállójában, szép tiszta angol fajta lovakat mutatott Szicziában sikerrel fölállított méneséből, melyből a' király számára 3 darab épen akkor jó áron adatott el.

Egy francia gőzhajó 66 órányi evezés után, belé nem számítván a' Civitavecchia, Livorno, 's Genuában töltött rövid időt, a' marseillei szép kikötőbe hozott. Itt, valamint Toulonnál, 's Nimesnél szembetűnők a' szorgalom örvendetes jelei. Az eperfák szemlátomást szaporodnak. Aix mellett az olajfákat talán lehetetlen volna még nagyobb szorgalommal ápolni. Legelőbb is, a' mi Lünelben szemembe tűnt, következő nagy idomzatú fölírás vala egy előkelő ház falán: „Vins de Lunel, Muscat, et Tokai de I-n B-te Durand propriétaire, et exmaitre de Poste.”

Nagyon szeretem, hogy Durand ural megismérkedtem, mert ő különösen értelmes bortermesztő. Ez előtt néhány évvel szőlővesszőket hozatott magának Tokajból, 's a' formint 's gohérből egész szőlőkertet szaporítván, most már évenként körül belől 1200 nagy butelliát, melynek egyike két tokaji palaczknyi, szokott szűrni. Ő szőlőjét nem úgy miveli, 's borával is egészen másképen bánik, mint mi Tokajban; — 's habár egy részről nem képes is az igazi tokaji aszúszőlőnek tulajdon szeszét 's italutáni ízét (zamatját) megadni: mégis más részről az ő bora, fűszerre nézve, véleményem szerint, nem alábbvaló az igazi tokajinál, tisztaságára nézve pedig ezt, még felül is haladja; ko-

ránsem mintha jobb földben teremne, hanem mivel jobb a' vele bánásmód.

Ezelőtt Lunelben mintegy 150,000 nagy butellia muskatal bort szűrtek, most már alig felényit; mivel az édes bork mindenütt mind inkább kimennek divatból; 's mert Franciaországban a' termesztő jól tudja magát a' fogyasztáshoz alkalmazni. Csak ott, hol a' hely fekvése, 's tulajdoni minden tekintetben arra való, tenyésztik még a' nemes tőt, máshol a' közönséges fajta'knak kelle helyet engedni. Amannál, se fáradságra, se költségre nem néznek, hogy t. i. nem annyira sok, mint inkább jó bor természetessék: imennél pedig ellenkező szempontból munkálódnak: ugyan is, hogy nem annyira jó, mint inkább sok bor, minél kevésb költséggel 's fáradsággal szüressék. Így mind a' kettő elérí hasznos célját; az első a' termés jó nemiségében, az utóbbi nagy mennyiségében. Én ezen bánásmódot tetteleg igen okosnak találom, 's ohajtanám, hogy nálunk is nagyobb t. i. kintetbe vétetnék. Déli Franciaországban a' közönséges bor nagyon olcsó, és még is minden nap láthatni, hogy még a' legegyenlőbb lapályon is, és a' legkövérebb földön, szőlőtők a' buzát, 's más akármilyen természetűt a' helyből mind inkább kiszorítják: a' mi nyilván bizonyítja, hogy a' szőlőbirtokosak, bár mint zúgolódjanak — 's tán nem ok nélkül — ezen szerzemény ágát nyomó aránytalan adózás ellen, a' borból mégis több nyereséget kapnak, mint a' földművelés akármely más ágából. A' szőlőtőkék egy mástól 3—4 láb távolságra sorokban vagynak ültetve minden karó nélkül, 's rendszerint nem kapával, hanem ekével egy villába fogott vonó barom ereje által munkáltatnak. A' lapályokon leginkább divatozó szőlőfaj rendkívül termékeny. Én Lunelből még a' múlt ősszel küldöttem ebből is jó rakás fajvesszőket Magyarországra, hol mind ekorig igen szépen tenyésznek, 's jövő tavasszal szerencsém leend belőlük a' Nagyérdemű Társaságnak néhány példánnyal kedveskedni.

Frontignanban, 's Rivaltesben, a' muskatálnak testvér honjaiban csaknem ugyanazt tapasztaltam, a' mit Lunelben.

Franciaország leghíresebb juhaklában, a' perpignani királyi majorban, már nem láthattam thibeti kecskéket; mivel részszerint elvesztek, részszerint Corsicába szállítottak, hol, mint mondják, jobban tenyésznek. A' birkák, kivált a' kosok testalkotásukra és szarvokra nézve igen szépek: de gyapjuk finomsága nálunk nem volna nevezetes. A' kecses Roussillonban, kivált minél közelebb jut az ember a' Pyrenékhez, 's ezen szép hegység völgyeiben is, igen értelmes és szorgalmas mezeigazdákat találni. Itt különösen szemembe tűnt, hogy a' számos nyájú 's többnyire közép finomságú juhok, olly kevés szénával tudnak tenyészni. A' nyárfáknak gyöngébb galyai már september elején levagdaltatnak, 's vagy a' juhok elibe hordatnak, vagy pedig ezek a' fák alá eresztetnek a' levelek lerágására. Szüret után azonnal a' szőlőkertekbe hajtattak, hol hetekig találnak táplálást a' szőlőlevelekben: 's csak arra szokott vi-

gyázat lenni, hogy midőn eső a' földet meglágyította, bé ne bocsáttassanak a' szőlőbe, hanem inkább a' levél hordassék elikbe. Később törkölyre kerül a' sor, noha már pályinkát főztek legyen is belőle. Ugyan is: vagy a' juhokat eresztik a' törköly - rakásra, míg nem kezd savanyodni: vagy pedig — mint a' jobb gazdák cselekednek — a' törkölyt levegőtől elzárt hordókban, kádakban, 's más edényekben tartogatják, 's a' juhoknak apródonként adogatják. Következnek aztán az olajfák, melyeknél a' bánásmód ugyan ollyan, mint a' nyárfáknál említém. Ezen surrogatumoknak némellyike nálunk is, kivált az ideihez hasonló esztendőben, jó szolgálatot tehetne, csak hogy mindenkinek azt tanácslanám, hogy előbb kicsinyben tegyen próbát. Roussillonban több ízben tapasztaltam, hogy a' juhok a' szőlőlevelet meglehetősen szeretik, a' törkölyt pedig szinte mohón kapják: úgy hogy ott soha sem hagyatnak sokáig a' törköly - rakáson, vagy nem tétetik belőle egyszerre sok elejükbe, nehogy szerfeletti falás miatt megbetegüljenek.

Jaubert de Passa Úr, — kinek neve a' Nagyérdemű Társaság előtt spanyolországróli, 's Párisban borostyánt nyert mezőgazdasági munkájánál fogva nem idegen 's kivel Perpignanban kötött személyes ismeretséget, útam legkedvesebb fűszerei közé számlálom — Cataloniáról, kiváltképp déli részeiről, olly nevezetesen beszélt, hogy általa már különben is nem csekély várakozásom még nagyobbra feszült: de a' szép valóság ezt még is felülmulta, kivált némelly helyen, 's leginkább a' Mataro, 's Barcelona *) felé vezető tengerparti vidékeken. Ezen utóbbi tájékok, hol a' városok 's faluk egymást érik, a' középtenger partjának, a' mennyiben én ismerek, legnépesebb részei, 's minden esetre, a' mi a' természet szelíd kecsét, a' lakosokra nézve pedig, ipart, csínosságot, jóllétet 's eredetiséget illeti, utazásom legérdekesebb szakaszát tették. Ha egész Spanyolország, vagy legalább nagyobb része illyen volna, akkor azt a' világ legelső tartományának kellene tartanom.

A' sok áztató csatornák, 's Noria nevezet alatt ismeretes áztató kútak, a' sikeres emberganéjjal együtt, melly a' falusi lakosok által jó áron a' városokból is megvétetvén, a' mezőkre hordatik, ottan arra való trágyatartókban vagy gödrökben vízzel föleresztetik, 's így, miután eke által hasított barázdákba a' szem elvettetett, tüstént reá öntetik 's az eke segédelmével azonnal bévonatik, — Barszelonának természetétől nem kővér mezejét igen termékenyvé teszik.

Itt földművelés és kézművek egyaránt virágoznak. A' 150,000 lélekre menő város lakosainak több egy harmadánál, ez utóbbik által keresi kenyerét. A' barszelonai kereskedők, Lonja nevű tágas bürzejükben, 700 — 800 fiatal embert rajzolásra, képfaragásra, 's más mesterségekre 's tudományokra nem csak taníttatnak tulajdon költségiken, hanem a' tanulásra megkivántató minden szert is ingyen szolgáltatják számukra. Ezen pompás palota teremében már több év óta olly jó gázvilágítás használtatik, millyent később csak ismét Angolországban láttam. A' barszelonai mezei áztatásokra néz-

*) Barcelonának spanyol kimondása hasonlóbb Barszelonához, mint Barzelonához: 's így Valenciára nézve.

ve, mióta Jaubert de Passa ott utazott, semmi olyas nem történt, mit a' Nagyérdemű Társaság ebeli meg-hagyásához képest, megjegyzésre méltónak tarthatnék. — Cataloniának sok, 's különféle jó borai engem kü-lönösen érdeklettek. Termesztésük 's készítésükre sok gond 's ész fordítottak: de kivitelük az amerikai colo-niák elvesztése óta erőleg csökkent. Barszelonában egy-még kevésbé ismért, 's ott Alambienak (lombik, kazán, katlan, üst: alembicus) nevezett, a' bornak forrására hasznos készületet láttam, melly nekem a' leírásában alább előadandó több okból nagyon megtetszett.

En ott egy ilyen készületet nagy idomzatban esi-náltattam, mellyet egy itt Bécsben utána készült pél-dánnyal együtt, van szerencsém a' Nagyérdemű Társa-ságnak abeli kérés mellett beküldeni, hogy ez utóbbinak szép gyűjteményei közt helyet engedni méltóztassék. E' mellett van egy ugyanott használtatni szokott es a' p is, melly kivált becses boroknál igen célirányosnak látszik. Az idegen, ha már egyszer Barszelonában van, úgy ohajtja Valensziát látni, hogy én legalább meg nem állhatám, hogy tervemtől el ne távozzam, 's a' helyett hogy ki-felé Szaragosszának, 's Pampelonának vonulnék, inkább befelé tartsak, azon dicső vidék irányában, melléről még ma is igaz, a' mit már a' régi költők énekeltek:

„Incluta florigeris redimita Valentia sertis,
Florida frugifero dives amoena solo.“

Mezőgazdasági tekintetben Lombardiával egy vidék sem foghat kezét, olly annyira, mint Valenszia, 's kör-nyéke. Ha az ember még decz. derekán is életet 's gyü-mölcsöt lát a' mezőn, sőt még gyöngye virágot is a' ker-tekben; ha hallja, hogy a' gazdag város utcáit csak azért nem rakatja ki kővel, mert a' 45,000 lélekből ál-ló, a' város körül, majorokként széllyelszórt házakban lakó, 's városi földet mivelő parasztok, igen nagyon ragaszkodnak azon régi joghoz, hogy az utcák porát és sarát szántóföldeikre kihordhatják, 's ganéj gyanánt használhatják; ha látja, hogy ezen földmivelő, mi-nekutána öszvérjükre rakott két kosárnak egyikéből a' vásárra hozott portékát eladták, milly vizsgán kémle-lik ki magoknak a' legjobb helyet az említett por és sár-nak összekaparása 's fölrakása végett; 's ez által az utcán ejtett rést, milly ügyesen töltögetik be a' másik kosárban e' czélra behozott kavicsal; ha az ember be-tér alacsony, de tiszta lakjokba, mellynek fűdelpadja kizárólag selyembogár tenyésztésre van alkalmaztatva; 's ha látja, milly mértékletesen 's egyszerűen élnek, a' mennyiben karácson első napját kivéve, húst eszten-dőn által alig főznek csak egyszer is; ha egy szóval mind ezeket fontolatra vesszük, valóban nehéz meg-határozni: vallyon Valensziában a' természet kegyeit kell-jen-e csudálni inkább, vagy pedig a' lakosok iparjokat 's mértékletességüket?

Valenszia, Barszelona 's Lombardia minden esetre meghazudtolják azon közhiedelmet, hogy mindenütt rest a' nép, hol sokat tesz a' természet. De mivel ez azon-ban rendszerint még is igaz, tehát ama' hármas példa csakugyan igen szembetűnő; 's azon körülállás mellett, hogy ezen, az emberiség becsületére váló kivételeknek, épen Európa leginkább megázatatott vidékein van helyük, önként azon kérdés támad: vallyon azt nem a' megáz-tathatás behatásának kell-e kiváltkép tulajdonítani?

Valenszia, czéljoknak tökéletesen megfelelő nyolcz áztató csatornája, mellyek között hét, régibb 6 szá-zadnál, figyelmemet annyival inkább magára voná, mi-vel építés-módjok csak nem általában a' legkevésbé költséges, és így Magyarországra nézve leginkább al-kalmaztatható. — Infantado herczegnek próbái a' Co-chenillákat, 's ezek Cactusait Valensziában honosítani, igen jól sikerülnek.

Manchanak (Mancsának) végtelen síkjai Kecskemét pusztáira emlékeztettek. Az öszvérek ezen tájon nagysá-guk, 's erejük miatt említést érdemlenek.

A' millyen szépek 's gazdagok Madridnak mesterseg-'s tudomány-gyűjteményei, épen olly szegény ezen fő-város, és környéke mezőgazdasági tekintetben. A' föld-mivelés professzora Antonio Sandalio de Arias y Costa, a' fűvész v. növény-kertben, óriási vastagságú 's ma-gasságú szőlőfölkéket mutatott, 's a' többi közt mondá, hogy az ausztriai soliditas, a' tudományos tárgyú kül-detvényekből is, mellyek hozzá Bécsből mindenkor jó állapotban jutottak, kitűnik. Nekem ez annyival inkább örömemre vált, mivel hallására egyik jeles tagunkról, kinek neve minden országban — csak nem mindegyik tudós szájából füleimbe hangzott — báró Jaquinról — kölle megemlékezmem.

Burgosnál a' mezeigazdaság ismét jobb lábon áll. Vittoria környékén számosak az áztatott rétek, 's a' szor-galomnak más szembetűnő jelei is kísérik az útast a' baski tartományokon keresztül.

A' mi a' juh- és lótényésztést illeti, a' mai Spa-nyolországot inkább szánni lehet, mint figyelni. Amazt itt ott Saxoniából hozott kosok által kezdik emelni: lovakból a' fővárosban is, csak némelly Nagyoknak is-tállójukban láthatni még egyes olyanokat, mellyek a' régi hírt megérdemlik. Andalusiában, mint mondják, nem annyira ritkák a' jó lovak. — A' Bayonne mögött elnyúló vidékek sivatagságin megütközött szemeimet igen kellemesen magához lánczoló a' szép Médoc, hol a' vö-rös bordeauxi borok teremnek. A' szőlők nagyobb ré-szét, még csak a' Château-Margaux, 's a' Château-La-fitte-féle is, ekével dolgozták. Margaux, mellynek bora e' honban leghíresebb, 's 1840-ig kiszabott áron két Angolnak tulajdona, kövecses földdel és csak ala-csony dombokkal bír: Lafitte kövérebb földű, 's magasb fekvésű. Hegy egész Médocban nem találtatik.

Ha valaha a' bor chemiáját tökélyre lehetne hozni, akkor valóban az ahoz szolgáló kulesnak Bordóban kel-lene föltaláltatnia, hol e' nagy város nagy része, az észnek, 's iparnak teljes feszítésével, 's csak némelly egyes ház is több száz ezer frankot felülhaladó tőkével, úzi a' borkereskedést. Johnston Nathanael úr pinczéjé-ben, hol ritkán van kevesebb 2000 hordó, 's több ezer palaczk bornál, a' pinczemester azt mondá: hogy 20 esztendei felügyelése alatt, még egyetlen egy hordó bor sem romlott el. De jobban is óják ám Bordóban a' bort a' levegő behatásától; 's a' bánásmód általjában nem ol-lyan, mint másutt. A' tokaji pinczemesterek, 's borsos gazdák, többnyire szinte büszkéek arra, hogy horda-jik mindig fénylő tisztaságúak legyenek, azért ezeket mind-untalan törölgetik, 's dörzsölgetik: Bordóban úgy szól-ván, hozzá sem szabad nyulni a' hordóhoz, mert en-nek mozgatása csak a' bornak forrását, 's zavarosodását

segíti elő: azért a régi hordók többnyire szinte földve vagynak mohhal, általán fogva pedig minden hordó, kivévén az új borokat, szájjal oldalvást (bonde a' cõté) fekszik, úgy hogy a' dugacs mindig nedvben marad, a' levegő tehát általa, vagy mellette bé nem nyomúlhat. Kóstolás végett egy igen vékony facsap van a' hordó elejébe fúrva, mely használatkor kihúzatván, minekutána a' bor magától a' pohárba folyt, ismét visszadugatik.

Franciaország leggazdagabb parasztjai, Cognac városa környékén találatnak, mivel a' cognaci égettborral kereskedés, kivált Angolországban, s Amerikában, hol a' rummal élest immár csaknem megszünteté, mind inkább inkább gyarapodik. Cognacban magában, se nagy, se kisebb pályinkafőző-házakra nem akadtam: a' nevét viselő híres pályinka, kívül a' városon, s kivált a' szomszéd falukban — minden természetű, többnyire csak saját borát égetvén, még pedig egészen a' régi közönséges mód szerint, mely ott az égettbor mineműségére nézve jobbnak tartatik, mint az újtalálmányú üstök, s készületek, — főzetik, s azután a' cognaci kereskedők által összevásároltatik, a' kike ezen erejére s ízére nézve különböző paraszt főzeményt, czélirányos egymásba keverés által egyenlő kereskedési portékává tudják változtatni; s így azon részét, mely az angol s amerikai fogyasztásra van szánva, barnára füstve, a' többit természetes színében, világszerte elküldöztetik. —

Orléans városa a' boreczet-készítését hasonlóul sokra vitte, s jó keresete van belőle.

Párisból, Moët úrhoz Epernaybe, jó ajánlólevelet hozván, híres pinczéjébe, melyben már gyakran 6 s több száz ezer palaczk Sampányi volt egyszerre fölállítva, vagy is inkább fektetve, épen akkor léptem bé a' mult február végén, midőn egy nagy hordóból 50 kis hordóba, úgy osztatott el a' bor, hogy ezeknek elsőjébe csak akkor töltetett a' második kanta, mikor már az 50-dikbe is ment egy kantával, s így végig: Moët úr nekem erre nézve azt mondá, hogy a' kiegyenlő bort nagyobb szakaszokban (partiákban) kíván készíteni, ne elégedjék meg borát nagy hordókba szűrni, — mert ezekben a' felső, középső, s alsó rész közt csak hamar nem csekély különbség támad: mely tapasztalás következtében nála az új bor, minekelőtte palaczkokra húzatnék, — nagy hordókból kicsinyekre az említett mód szerint szokott minden évben tavasz felé felosztatni.

Arras, és Lille mellett közönségesen panaszkodtak a' szép répaczúkor-gyárakban, hogy a' coloniai (gyarmati) nádméz olcsósága miatt, keresetjük nagyot csökkent: de azt még is megvallják, hogy mind a' mellett czúrkorgyárjok most is jobban fizet még, mint akármely más ága a' mezei gazdaságnak vagy művészetnek.

Spanyolországban alig hittem, hogy még is Európában vagyok: Angolországban pedig csak nem egy más világba lenni vélém magamat. Kedvtelve mulattam a' derek Farmereknél (haszonbérletőknél), Bull János *) imez becsületet érző, s becsületre méltó ivadékjánál. Tettlegi ész, józan átlátás és hidegvérű megfontolás majd

nem mindegyikét mesterré teszi a' maga nemében; s meg vagyok győződve, hogy társaságukban tett mezőgazdasági tapasztalásim, életem leghasznosabbikaihoz tartoznak. A' ki még kételkedik az angol lovak elsőségén, menjen hazájokba, s úgy hiszem, ellenkező meggyőződéssel jövend vissza.

Liverpoolból gőzszekeren, s vasúton, mely alapítóinak még mindig nyolcczal s kilencczel kamatoz száztól, 84 perc (minutum) alatt 7 német mérföldet haladván Manchesterbe érkeztem. Le nem írhatom azon képzeletet, mely ezen csuda városban, hol annyi tömörkedő mezőgazdasági természetvények dolgoztatnak fel, Angolorzágnak enormis, vagy talán abnormis műgyarásáról elmémbe tolódott. — Minden idegennek, a' ki oda szándékozik, azt tanácslom, hogy Londonból sok ajánlólevelet vigyen magával: én vittem néhányat, s azon műgyároknak, melyekhez útasítva valék, minden részét, noha csak felülegesen, meg is mutogatták: de többekhez, melyek nagysága szemembe tűnt, s melyeket még amazokon kívül szerettem volna látni, teljességgel nem férhettem; s ekkor elevenen jutott eszembe, a' mit az Orléansi herczeg Párisban monda, hogy egyikében azon kézgyáraknak, melyeket Angliába nem rég megnézni akart, esküt kívántak legyen tőle, hogy titokban tartandja mind azt, a' mit benne látand.

Ha lehet ország, melyben a' földmivelők nagyobb része gazdag — talán Belgium az. A' mezeigazdaság minden barátját igaz öröm teli el, midőn az ottani földmivelés magas fokát szemléli.

Poroszországnak Rajna tartományai, mezőgazdasági tekintetben is érdekes átmenetelt nyujtanak a' nemes rajnai bor honja felé. Sehol sem fordítatik annyi gond a' szőlőmivelésre, mint itt általánosan, kiváltképen pedig Johannisbergben. Csak a' ki látta ezen gyönyörű szőlőhegy fekvését, s állapotját, foghatja meg okát bora különös jóságának. Minekutána sokféle próba, s tapasztalás bizonyítá, hogy a' Riszling leve adja a' legjobb rajnait, most már egész Johannisbergben csaknem csupán ezen egy fajt találhatni. Így természetik Lunelnek is jobb szőlőkerteiben egyedül a' muskatal, Château-Margauxban és Château-Laffiteben legfeljebb 2 — 4 faj; — s véleményem szerint nálunk is, kivált Magyarországnak, hol némelly szőlőben számtalan a' fajta, megérdemlené a' fáradságot, ha a' tőkék neveit jobban megválogatnók.

Ki volna az, ki a' Szászok mezeigazdaságának, melynek párját több tekintetben keresni, juhtenyésztésre nézve pedig találni tán sehol sem lehet, teljes böcsét el nem ösmerné? — De bár mi szépekre szoktassa is Saxonia az útas mezeigazda szeméit, Csehországban sem érzik ezek magokat megsértve, sőt lelkesen merednek látására mindazoknak, melyek ott részszerint már általánosan, részszerint azon kézzelfogható ipar által hatalmasan fejtekeznek, mellyel ezen magas észtehetségű ország minden rendei egyesült erővel sikeresen ássák a' nemzeti jóllét közös kútját.

Utazásomat azon meggyőződéssel végzém, hogy a' mint egy részről, minden általam ez úttal látott ország

*) John Bull, az angol eredetiség s nemzetiség egyetemének közönséges nevezete.

közzül, a' mennyiben ezek az előmenetel legmagasb fokát még el nem érték, Csehország az, mely mezőgazdasági tekintetben is, a' közelebbi kornak legnagyobb előlépéseket ígér: úgy más részről jelenleg az idegen gazda sok tekintetben sehol sem tehet több tapasztalást, mint Lombardiában: ennél fogva Burger úrnak abeli ohajtását, mely szerint azon mezei gazdáknak, kik néhány hetet 's néhány 100 forintot e' célra fordíthatnak, azt ajánlja, hogy az utóbb említett szép országot, ennek lakosait, 's mivelését megtekintsék, szivemből ismételem.

Egyébiránt engedelmet kérek a' Nagyérdemű Társaságtól, hogy az ezen alázatos tudósításomban említett tárgyakat bővebben ki nem fejtém: de rövidsége azon időnek, melyre eltávoznom lehet, 's mely alatt Európa érdeklőbb részeiből mentőit többet látni kívántam, úgy is nem annyira vizsgálásokat, mint inkább csak észrevételeket engede gyűjtenem: ezeknek pedig körülmenyes oldalait, a' mennyire mezőgazdaságbeli tekintetben nekünk is, és kivált Magyarországra nézve alkalmaztathatóknak, 's hasznosaknak mutatkoznak előttem, egy munkácskában szándékom közrebocsátani, hanem csak miután némelly nézetim felől még tettelegi próbákat is fogtam vala tenni. — Hogy utazásom alatt főkép Magyarországot tartottam szemem előtt, eziránt a' Nagyérdemű Társaságtól — azon kötelesség tekinteténél fogva, mely hazájához mindenkit legszorosabban csatol, 's azon körülállás mellett, hogy Magyarországot, 's ennek mezőgazdasági állapotját jobban ismerem, mint a' Birodalom többi részeit, — reményem bocsánatot nyerendek. — Hálával tartozom még említeni, hogy minden gazdasági Egyesülettől, melyekhez a' Nagyérdemű Társaságnak előjárólag érintett becses ajánlásával folyamodtam, szíves készséggel fogadtatám. Csak ezen, 's amaz ajánlólevélnek, melyet Metternich herczeg Status - Kancelár Úrtól idegen országokbeli csász. kir. követséginkhez nyerni szerencsém vala — 's mivel időmet inkább falun töltöttem mint városokban — köszönhetem főkép, ha valaha utazásomból, a' nemzeti vagy mezeigazdaságra,

valamelly hasznos következmény háramland: mert nem magamnak kelle az érczet salakok közt keresnem, hanem majd mindenütt mások által vezettetém tüstént a' dolgok főerére. — Dicsekedhetem kiváltképen azon szíves-séggel, mellyel Párisban Séguier, Héricart de Thury, és Silvestre Urak, a' Société Royale, et Centrale d'Agriculture többi tagjaival együtt, bőkezűen halmoztak, a' mennyiben tanácskozásikban is részt hagyának venni: mely alkalommal az artézi kútaknak nálunk állapota felől felszólíttatván, miután azok iránt némelly világosítást adtam vala, egy emlékpénzzel érdemetlenül tisztelének meg. Egy úttal a' Société d'Agriculture abeli kellemes meghagyással is szerencsételte: adnám által a' Nagyérdemű Társaságnak az ide csatolt könyveket. Mind ez, mind az Imperiale Reale Academia Economico-Agraria dei Georgofili di Firenze, úgy látszott, mintha a' Nagyérdemű Társasággal tudományos összeköttetésbe lépni kívánnának. A' Société des Progrés Agricoles ugyancsak Párisban hasonló kívánságot nyilatkoztatott: van szerencsém ezen célból irt levelét, adott válaszem másolatjával együtt, a' Nagyérdemű Társaságnak tetszése szerinti használás végett, köteles tartozással ezennel bémutatni.

Bezárólag alázatos kérésem oda járúl: méltóztatnék a' Nagyérdemű Társaság utazásomról hozott azon tárgyakat, melyek följegyzési leírásukkal együtt itt kapcsolatban feküsznek, mint tiszteletem csekély jeleit kegyesen elfogadni. Némelly küldetvényt még várok, mely között vagynak a' reám bízott — Éjszaki - Cataloniában természetelni szokott abraknemek magvai is: e' szerint szerencsém lészen a' Nagyérdemű Társaságnak még többeket pótolólag előterjeszteni. — Egyébiránt szándékom főkép az vala, hogy a' bejárt Országokban, 's ezeknek érdeklőbb környékein, állandó mezőgazdaságbeli összeköttetésbe lépjek. Ezen célzt, úgy hiszem elértem; 's e' részben a' Nagyérdemű Társaságnak szolgálatomat minden előadandó alkalomra, alázatosan ajánlom.

A' Nagyérdemű csász. kir. mezőgazdasági Társaságnak
Bécs, oct. 4kén 1833.

engedelmes tagja 's alázatos szolgálja
DERCSÉNYI JÁNOS,
udvari titoknak a' cs. kir. köz. Kamaránál.

47. Ezen, Barszelonában föltalált, 's ott Alambicnak (lombik) nevezett 's a' borforrást tárgyazó készülék, egészen különbözik Gervais asszonyiség műszerétől, úgyis minden más ekorig ismeretessé lett borforrasztó készítményektől. Ez egészen bádognál van, 's áll a' dézsából 1. ebbe tartozik a' kalap 2. mellyben a' cső b. három kissébb kalappal c. d. e. a' rajzolatból látható irányban a' dézsa felett emelkedik, 's ebbe ismét visszateszik az a. kalap hegye 's az 1. dézsafal közt végződven. Midőn a' készülék használni akarják, akkor a' 2. az 1-be tétetik, 's az alsó csők f. és g. mellyek egymásba illelenek, víz-sűrűen (vizellenzőleg, wasserdicht) összeragasztatnak bádogos által, a' mi még helyesebben mindjárt az első készítéskor történhetik meg. Illy állapotban az 1. és a' 2. már csak egy testet, 's alól csak egy csőt tesz, 's így azon hordó vagy más edénynek szájába, mellyben a' forradásnak véghez kell menni, helyeztetve úgy alkalmaztatik, 's tapasztatik beléje, hogy a' hordó vagy edény szája, 's ezen készülék alsó csője közt, legkissebb levegő se férhessen. Azután a' dézsa vízzel addig töltetik meg, hogy mind az a. c. d. és e. kalapok, mind a' b. cső felső vége vízben álljanak. A' vizet, valameddig a' forrás tart, minden 24 vagy legalább 48 órában frissel kell fölcserélni. Az állott víznek akármi üres edénybe lefolyására az 1-nek oldalán egészen alól a' h. cső szolgál, mellyet mindig a' víz betöltése előtt szükséges bedugni, 's a' víz fölváltásaig bedugva tartani. Hasonlóul bedugva kell tartani a' b. cső felső száját azon csak néhány percz idő alatt, míg az állott víz lefoly, 's helyibe friss töltetik, nehogy az alatt a' csőn keresztül akár a' bor szesze ki, akár a' levegő benyomúljon. Hogy a' forrás után, a' kiforrott bornak a' kérdéses Alambicra nincsen többé szüksége; 's hogy az ennek készítése csak kevésbe kerül, tartósága pedig sok évű, az magában értetik.

Három a' czél, mellyet általa elérhetni: 1. A' forradás által kibontakozó, 's az a. kalap üreg hézagjába felszálló borszesz, azon okból, melly a' pályinkafőzés által közönséges ismeretű, a' lehetőségig részszerint azonnal, részszerint pedig a' három kissébb c. d. és e. kalapokban, lassanként visszaverődik, 's így a' bor részére megnyeretik. Az újabb időnek sokféle kémikai vizsgálatai bizonyítják ugyan, hogy az, a' mi a' bor szeszből, 's erejéből a' szénsavanyú gázzal forradáskor elszáll, csak kevés: mindazáltal ezen kevésnek is megtartatása, mind azon borokra nézve, mellyeknek nem gyöngeségükben kerestetik jóságuk, mindenkor csak hasznos lehet. — 2. A' szénsavanyú gáz, a' mennyiben ereje van az egész b. csőn kitolódni, a' víz által, mellyet i. kifoly, elveszti abeli ártalmasságát, melly által a' levegő olly sok pinchében fojtogatóvá lön. — 3. A' levegőt elzárja a' bortól. Tudva van, hogy a' levegő legnagyobb ellensége a' bornak, 's minden más nedvnek, vagy folyó testnek. A' nápolyi museumban még ma is láthatni friss és jó, csaknem 2000 évű herculanumi olajat, mellyet ezen utóbbi, a' Vesuv lávája által elborított város kiáratásaig természet, később mesterség a' levegőtől tökéletesen elválasztott. Ahoz értő bírák munkáiban, 's írásikban eldöntötték, hogy a' levegőnek a' bortól elzáratása, már ennek forradása alatt is igen

hasznos. Mindenütt, hol a' bormivelés virágzik, ezen czél után nagy a' törekedés. Némelly vidéken vékony bádognál van szokásban, melly egyik végével a' hordóban, másikkal egy vízzel töltött fazékban vagy dézsában áll. A' híres Johannisbergben az előtt hasonló csöket használtak, de újabb időben az a' mód hozatott be, melly szerint a' hordó szája felett egy darab összehajtogatott vászonrongy, 's erre egy téglát tétetik. A' hordó szájának lapos kővel befedése, mind egyszerűsége miatt, mind pedig azért is nagyon ajánlható, mivel mind addig, míg a' kibontakozó gáz, 's a' bor szesze nem erősebbek, mint a' téglát nehézsége, csaknem tökéletesen eszközöltetik az elzárás; mihelyt pedig amazok ezt felülhaladják, akkor a' téglát magától enged, 's így nem tarthatni tőle, hogy a' hordó elpattanjon. — A' szóban levő spanyol készülék mind ekezt elsőseges mértékben egyesíti; 's a' mint egy részről a' Johannisbergi bánásmód kicsi hordók 's átalagoknál inkább tettelegi: úgy más részről nagyobb hordók 's edényeknél, kivált vörös borra nézve, imez annyival czélirányosabb, 's jutalmasabb, mennyivel több, 's becsesb azon edény tartalma, melly általa kiméltetni szándékoztatik: én legalább Barszelonában nem egyszer tapasztalám, hogy azon borok, mellyeknek ezen készülék használtatott, több pcentummal drágábban keltek el, mint azok, mellyek nélküle forrtak ki, habár mind a' kettő ugyanazon egy szőlő termése vala is.

Ezen barszelonai csap három külön részből áll A. B. és C. Maga magában értetik, hogy midőn használni akarják, A és B. egy testet tesz. Emennek d-vel jegyzett szöge amannak e-ből látható vésetében forog, 's azért, a' B az A-ba csak úgy tétethetik be, vagy vétethetik belőle ki (alulról nyomván ezen csövet felfelé) ha a' szög d. a' lyuk vagy véset f. irányába hozatik. Midőn B. A-ba alkalmaztatva ezen utóbbi mondott irányban áll, akkor a' csap foly, vagy is nyitva van, mihelyt ezen irányból elfordíttatik, zárva van. Ebéli sinormértékűl szolgál a' szög g. melly a' cső fejen levén mindig látható, 's midőn a' csap nyitva van, kifelé a' hordótól, midőn zárva van, befelé a' hordóhoz áll. — Minekutána a' csap a' hordóba béveretett, a' csőt B. ide vagy amoda fordítani, azaz a' csapot megnyitni vagy bezárni, csak kulccsal vagy sróffal C. lehet, mellynek üreges vége ott, a' hol a' sötét pont látszik, a' B. csőnek kiálló szögére h. 's az e. mellett lévő három szögletű vésetbe nyomatik, 's így általa a' fordításra szükséges erő eléretik. A. és B. fából vannak. Emebben a' d. g. és h. szögek 's a' karika i. rézből: amannak k. és l. karikái vashól, lyuka m. pedig dugó- v. parakéreggel van kibélelve, a' mint az n-ek mutatják.

Ezen csapnak elsősege e' kettőben áll: 1. hogy a' ki annak kulcsát vagy srófját zsebibe teszi, bizonyos lehet csapjának meg nem nyittatása felől, hanemha utánozott v. álkulcs vagy erőszak által — a' mi előtt lakat sem nyújt bátorságot. — 2. hogy ezen csap a' dugókéregnek abeli természete mellett, hogy a' nedvtől dagad — a' csepegésnek kevésbé van kitéve, mint a' közönséges facsapok. — Barszelonában egy illy közép nagyságú csap ára pénzünk szerint 15 kr. ezüstben.